

Jakub Vozáb

POČÁTKY ZNÁMKOVÉHO PRÁVA V RAKOUSKU A JEHO RECEPCE A VÝVOJ V DOBĚ MEZIVÁLEČNÉHO ČESKOSLOVENSKA

Abstrakt: Článek se věnuje počátkům známkového práva v Rakousku za doby vlády Habsburků a nabízí podrobný rozbor zákona o ochraně známek z roku 1858 a jeho novely v roce 1865. Systém ochrany známek zavedený v Rakousku za vlády Habsburků v roce 1858 byl jeden z prvních na světě a předcházet mu pouze francouzský zákon o továrních a obchodních známkách z roku 1857 a byl následován známkovým zákonem přijatým v Německu v roce 1874, ve Spojeném království v roce 1875, v USA v roce 1881, a v Japonsku v roce 1884. Dále se článek zabývá širší analýzou následných změn zavedených novým zákonem o ochranných známkách přijatým v roce 1890 a jeho novelizacemi v roce 1895 a 1913. Autor dále zkoumá recepci a modifikace známkového práva v době meziválečného Československa, zejména se potom zabývá zákonem o zatímních opatřeních k ochraně známek z roku 1919 a následnými novelami zákona o ochranných známkách přijatými v roce 1921 a 1933. Článek obsahuje jednak výklad vývoje základních právních institutů známkového práva a dále rovněž blíže osvětluje českou (ale rovněž rakouskou a německou) terminologii v oblasti známkového práva.

Klíčová slova: duševní vlastnictví, nehmotné statky, ochranné známky, nezapsaná označení, známkové právo

ÚVOD

Problematika označení užívaných v obchodě pro odlišení zboží a služeb¹ jednotlivých podnikatelů je velice úzce spojena s rozvojem hospodářství a konkurenčního prostředí. V takovém prostředí platí, že významným faktorem kvality zboží a služeb je právě osoba výrobce či dodavatele zboží nebo služby a že zákazníci se často orientují právě podle toho, od které osoby zboží nebo služby pochází, neboli podle obchodního původu zboží či služeb. Podnikatelé si tuto skutečnost uvědomují, a snaží se proto své zboží a služby viditelně identifikovat tak, aby zákazník mohl snadno a rychle zjistit jejich obchodní původ.² Podnikatelé za tím účelem mimo jiné též užívají různá označení pro zboží a služby, která jsou pro ně specifická³ a která v sobě často nesou informaci o pověsti podnikatele a jsou užívána v reklamě a v souvislosti s uváděním zboží a služeb na trh. Taková obchodní označení jsou potom prostředkem identifikace obchodního původu zboží a služeb a přispívají k orientaci zákazníků na trhu,⁴ což je jejich základní a převážující funkce.⁵ V rámci tohoto obecného úvodu je záměrně odhlíženo od jiných funkcí

¹ V rozhodné době ještě právní úprava neznala zapsané známky služeb, které byly zavedeny v právních řádech vyspělých států až v průběhu 20. století.

² Srov. HORÁČEK, Roman – ČADA, Karel – HAJN, Petr. *Práva k průmyslovému vlastnictví*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 294.

³ Srov. JAKL, Ladislav. *Evropský systém ochrany průmyslového vlastnictví a jeho vliv na vývoj v České republice*. Praha: Úřad průmyslového vlastnictví, 2003, s. 59.

⁴ Viz např. BOHÁČEK, Martin – JAKL, Ladislav. *Právo duševního vlastnictví*. Praha: VŠE, 2002, s. 227.

⁵ Tak např. podle ustálené judikatury SD je základní funkcí ochranné známky zaručit spotřebiteli nebo konečnému uživateli identitu původu zboží na trhu tím, že mu umožní bez rizika záměny rozlišit určitý výrobek nebo službu od ostatních, které mají jiný původ. Aby ochranná známka mohla plnit svou základní funkci v rámci nenarušeného konkurenčního prostředí, které má být zajištěno na základě Smlouvy o fungování EU

obchodních označení,⁶ neboť výše zmíněná základní funkce je hlavním determinantem novodobého pojetí obchodních označení zboží a služeb a vzniku známkového práva, když navíc uplatnění takových jiných funkcí je podmíněno primárním uplatněním zmíněné základní funkce obchodních označení.

Výše uvedené skutečnosti potom platí se zohledněním určitých korektivů již od samého počátku vývoje známkového práva, které vzniklo právě na základě naléhání rozhodných obchodních kruhů z důvodu potřeby zajištění ochrany označení obchodního původu zboží prodávaného tehdejšími producenty a překupníky, když snahou bylo zajistit, aby konzumující obecnost, respektive kruhy konzumentů mohly rozeznat zboží jednotlivých živnostníků, respektive průmyslníků či kupců. V rámci právních řádů jednotlivých tehdejších států s rozvinutou průmyslovou výrobou byla postupně zaváděna ochrana známek pro zboží, a to buď na principu faktického užívání, principu ohlašovacího se zápisem do veřejného rejstříku nebo na základě koncesí, přičemž drtivá většina států se přiklonila k systému ochrany na základě formálního zápisu do rejstříku přihláškou. Přiznaná práva ke známce zahrnovala zejména právo na výlučné užívání zboží, právo stíhat porušení práva ke známce a právo na odškodnění v různých formách a za splnění různých podmínek. Jednotlivé systémy ochrany se potom odlišovaly i délkou doby poskytované ochrany, a to na práva nabytá jednou pro vždy, respektive na dobu výkonu faktické činnosti známkového majetníka nebo na dobu existence podniku dotyčné osoby, nebo na práva přiznaná jen na určitou konkrétní dobu, která byla zpravidla v délce od 5 do 30 let.

Nejstarší právní úprava známkového práva se vyvinula ve Francii, kde již v roce 1803 byla zavedena trestnost napodobení zvláštní značky (*marques particulières*) jiného výrobce nebo řemeslníka v rámci zákona ze dne 11. 4. 1803, přičemž podmínkou bylo faktické užívání a uložení vyobrazení značky u příslušného obchodního soudu. Na základě dekretu ze dne 11. 6. 1809 byla agenda urovnání sporů o porušení značky svěřena smířčím radám (*les conseils de prud'hommes*), které byly zřízeny již dříve v roce 1806 jako smířčí orgány pro spory mezi výrobcí hedvábí a mistry a jinými zaměstnanci jejich dílen ohledně vzorů (modelů).⁷ V případě, kdy spor nemohl být urovnán před smířčí radou, rozhodl o něm příslušný obchodní soud. První komplexní a pokrokový systém ochrany známek dnešního typu ve Francii a zároveň první na světě byl zaveden na základě zákona o továrních a obchodních známkách ze dne 23. 6. 1857, který již rozlišoval různé druhy známek a byl založen na ohlašovacím (depositním) principu s dobou ochrany 15 let a s možností obnovy. Tento zákon byl částečně změněn v roce 1890

(dříve Smlouvy o založení ES), musí poskytovat záruku, že veškeré výrobky a služby jí označené vznikly pod kontrolou stejného podniku, který odpovídá za jejich kvalitu (viz např. rozsudek SD ve věci C-10/89 Hag GF, SbSD 1990, I-3711, bod 13 a 14, rozsudek SD ve věci C-349/95 Loendersloot, SbSD 1997, I-6227, bod 22 a 24, rozsudek SD ve věci C-39/97 Canon, SbSD 1998, I-5507, bod 28, rozsudek SD ve věci C-299/99 Philips, SbSD 2002, I-5475, bod 30 nebo rozsudek SD ve věci C-273/00 Sieckmann, SbSD 2002, I-11737, bod 35).

⁶ Srov. CORNISH, William Rodolph. *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 1989, s. 612, který rozlišuje tři funkce obchodních označení: (1) označení obchodního zdroje (*origin function*), (2) označení kvality a garance splnění očekávání zákazníků (*quality function*) a (3) ochrana hodnoty investice do propagace obchodního označení (*investment function*). Dále se hovoří např. o funkci estetické a o funkci obchodního označení jako marketingového nástroje, viz např. publikace *Vytvoření ochranné známky*. Praha: Úřad průmyslového vlastnictví, 2008, s. 5.

⁷ Viz zpráva ze schůze Právnícké Jednoty v Praze ze dne 23. 1. 1879. *Právník*. 1879, roč. 18, s. 280.

a následně v roce 1944, když potom v roce 1964 byl nahrazen novým zákonem založeným již na registračním (vkladovém) principu.⁸

V Německu byla přijata právní úprava známek až na základě zákona na ochranu říšských známek (*Reichsmarkenschutzgesetz*) ze dne 30. 11. 1874, který vycházel z registrace známek obchodními soudy, přičemž právo ke známce (*Marke*) mohl nabýt pouze obchodník registrovaný v obchodním rejstříku. Veškeré věci týkající se známek byly věcmi obchodními v pravomoci obchodních soudů. Tento zákon byl posléze v roce 1894 nahrazen zákonem o označení zboží (*Warenzeichnungsgesetz*), který zavedl termín „Warenzeichen“, který se potom udržel i v rámci nového zákona o známkách zboží (*Warenzeichengesetz*) z roku 1936.

Ve Spojeném království se ochrana obchodních označení (*trade marks*) vyvinula z rozhodovací praxe soudů ekvity (*courts of equity*),⁹ když se dotčené osoby dovolávaly soudních příkazů (*injunctions*) ke zdržení se užívání imitujících označení.¹⁰ Následně se objevily rovněž žaloby na náhradu škody podávané u běžných soudů (*courts of law*), kde však podmínkou bylo prokázání úmyslu. V případě soudních příkazů vydávaných soudy ekvity nebyl úmysl vyžadován, když podstatná byla pouze vzniklá nebo hrozící újma na goodwillu obchodníka v důsledku zásahu do jeho subjektivních práv (*tort*) uvedením veřejnosti v omyl, pokud jde o původ výrobků nebo služeb jeho konkurenta za použití označení imitujícího značku jeho podniku (*passing-off*).¹¹ První zákon o obchodních známkách (*Merchandise Marks Act 1862*) byl postaven čistě na trestní odpovědnosti za zločin napodobení známky (*forging a trade mark*) spočívající v nepravém označení zboží a sledoval primárně veřejnoprávní zájmy z hlediska ochrany zákazníků a čistoty soutěže obecně. Zcela mimo výše zmíněnou veřejnoprávní kontrolu označení se v důsledku tlaku obchodních kruhů Spojeného království začal vyvíjet registrační systém ochrany známek, když nakonec došlo k přijetí zákona o registraci známek (*Trade Marks Registration Act 1875*) založeného na registračním principu včetně věcného průzkumu, publikace přihlášky a možnosti podání námitek *ex ante*, přičemž důvodem odmítnutí ochrany byly nejen starší zápisy v rejstříku, ale rovněž existence starší nezapsané značky. Předpokladem zápisu nebylo předchozí užívání přihlášeného označení (*intent-to-use principle*) a ochrana byla poskytována na dobu 5 let s možností obnovy.¹²

Na území USA byly značky (*trademarks*) tradičně chráněny v rámci common law prostřednictvím deliktu (*tort*) nekalé soutěže v rámci vnitrostátního práva jednotlivých unijních států. O potřebě ochrany známek na federální úrovni se začalo uvažovat již v roce 1791 v souvislosti s potřebou mezinárodní ochrany známek výrobců plachet, což se považuje za počáteční impuls k institucionalizaci federálního systému ochrany

⁸ Viz MARCHAL, Valerie. Brevets, marques, dessins et modèles. Évolution des protections de propriété industrielle au XIXe siècle en France. *Documents pour l'histoire des techniques* [online]. 2009, roč. 17 [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <<http://dht.revues.org/392>>.

⁹ Původně ve Spojeném království fungovaly zvláštní samostatné soudy, často nazývané kancléřské soudy (*chancery courts*), do jejichž pravomoci náležely soudní spory ohledně jiných nároků/plnění než náhrada škody (soudní zákaz, soudní příkaz nebo požadavek zvláštního plnění). Tyto soudy postupně splýnuly se soudy práva (*courts of law*).

¹⁰ Tento typ žaloby byl připuštěn již v roce 1742 soudcem lordem Hardwicke L.C. ve věci *Blanchard v. Hill*, a to jako žaloba konkurenta nebo dokonce spotřebitele.

¹¹ Anglický výraz „pass off“ znamená v překladu „vydávat za“ nebo „udávat“ či „uvádět“.

¹² CORNISH, William Rodolph op. cit. v pozn. 6, s. 393 a násl.

známek. První zákon byl nicméně přijat až v roce 1870, ovšem Nejvyšším soudem USA byl shledán jako protiústavní v rámci pravomoci Kongresu založené na tzv. Copyright Clause. Proto byl následný zákon o obchodních známkách (Trade Marks Act) přijat v roce 1881 v rámci pravomocí podle tzv. Commerce Clause Ústavy USA, a to pouze v rozsahu mezinárodního obchodu a obchodu s indiány. Doba ochrany známky byla 30 let s možností obnovy. Teprve až na základě dodatku v roce 1905 byla působnost zmíněného zákona rozšířena také na obchod mezi unijními státy samotnými. Je třeba připomenout, že v jednotlivých unijních státech byly přijímány rovněž vnitrostátní úpravy známkového práva,¹³ tedy ochrana známky byla možná jak na úrovni jednotlivých států, tak rovněž na federální úrovni.

Japonsko zachovávalo odstup od překotného hospodářského vývoje západních mocností a udržovalo samo sebe v izolaci od vnějších vlivů až do konce sedmdesátých let 19. století. Hlavním cílem následné reformní vlády bylo oživení hospodářství a reforma armády, přičemž vznikla potřeba uzákonění základních průmyslových práv, zejména patentů a známek. Práce na přípravě zákona začaly již v roce 1876, ovšem zákon o ochraně známek založený na registračním principu se podařilo přijmout až v roce 1884.¹⁴

Právní úprava známkového práva na samém počátku svého vývoje přitom překvapí svojí jednoduchostí a vyspělostí zavedených principů, z nichž mnohé přetrvaly staletí a jsou živé dodnes, stejně jako právními konstrukcemi aplikovanými tehdejší právní praxí v rámci nalézání práva. Poznání těchto základů může významně přispět ke správnému pochopení stávající platné právní úpravy ochranných známek a může být inspirací pro řešení celé řady aktuálních právních otázek v oblasti známkového práva. Objektlem tohoto článku je potom známkové právo rakouské za vlády Habsburků, a to jak zpočátku jednotné právo platné pro celou říši, tak následně po rakousko-uherském vyrovnání známkové právo platné pro Předlitavsko, a dále jeho recepce a vývoj v období meziválečného Československa, když v tomto rozsahu jde o relevantní historický základ stávající právní úpravy známkového práva České republiky.

1. VZNIK ZNÁMKOVÉHO PRÁVA V RAKOUSKU

Počátky právní úpravy obchodních označení na našem území spadají do poloviny 19. století, kdy se urychlil rozvoj průmyslu a obchodu. Zpočátku neexistovala žádná zvláštní právní úprava a ochrana práv k označení výrobků a podniků v rámci obchodního práva byla poskytována prakticky pouze na základě obecné právní úpravy obecného zákoníku občanského v rámci obecného nároku na náhradu škody (§ 1293 a násl.).¹⁵

¹³ Některé státy měly příslušnou právní úpravu již před přijetím federálního zákona v roce 1881, přičemž po jeho přijetí došlo k jejich revizím a zbývající státy přijaly příslušnou vnitrostátní právní úpravu potom do konce 19. století, tedy ještě před rozšířením federálního známkového práva na obchod mezi unijními státy v roce 1905.

¹⁴ Viz ONO, Shoen. *Overview of the Japanese Trademark Law* [online]. 2. vyd. Tokyo: Institute of Intellectual Property, 1999 [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <<http://www.iip.or.jp/translation/ono/ch1.pdf>>.

¹⁵ Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, (Das Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie) (ABGB).

Nedostatek spočívající v absenci zvláštní právní úpravy se projevil jako neudržitelný a byl vyřešen přijetím *zákona č. 230/1858 ř. z.*,¹⁶ o ochraně známek a jiných poznačení¹⁷ živnostenských (dále jen „zákon o živnostenských známkách“),¹⁸ který byl vydán formou císařského patentu ze dne 7. 12. 1858 a který vymezil pojem známky jako „...zvláštní znamení, která k tomu slouží, aby výrobky a zboží jedněch živnostníků k obchodu určité rozeznávaly se od výrobků a zboží¹⁹ jiných živnostníků (podobenství, šifry, viněty apod.)“²⁰ a zavedl formální ohlašovací (depozitní) princip.²¹ Známky byly zapisovány úřadem obchodní a živnostenské komory²² do tzv. známkového rejstříku na základě oznámení živnostníka, a to příslušným podle sídla živnosti, respektive sídla podniku, aniž by byl prováděn věcný průzkum. Podle přechodných ustanovení § 27 a násl. zákona o živnostenských známkách mohli živnostníci známky užívané před vyhlášením zákona přihlásit k ochraně zápisem do známkového rejstříku stanoveným způsobem a ve stanovené lhůtě do 30. 6. 1859, přičemž v takovém případě jim zákon přiznával prioritu od počátku užívání příslušného nezapsaného označení přihlášeného k ochraně jako známka proti jiným osobám, které by přihlásily stejnou známku sice dříve, ovšem bez toho, aniž by jim svědčilo starší právo dřívějšího užívání příslušného nezapsaného označení. Nedostatkem takto vzniklého formálního systému ochrany byla ovšem absence centrálního známkového rejstříku, který by evidoval veškeré zápisy provedené na úrovni jednotlivých úřadů obchodní a živnostenské komory, organizovaných podle územního principu.

¹⁶ Autentický text zákona byl publikován v Říšském zákoníku pod č. 230, částka LVII., str. 688. Překlad do českého jazyka byl publikován pod č. 12 ve Věstníku vlády zemské pro Markrabství moravské, oddělení I., částka I., s. 14, zdroj: <http://is.muni.cz/>.

¹⁷ Dobová terminologie pracuje s pojmem „poznačení“ či „poznámenání“ a někdy též „vyznačení“, které odpovídá dnešnímu chápání pojmu „označení“, které je užíváno v nezapsané podobě. V případě zápisu se potom takové zapsané označení nazývá „známka“.

¹⁸ Překlad do jazyka českého (viz poznámka č. 6 shora) pracuje s pojmem „průmyslník“, „průmyslnická známka“ a „jiné průmyslnické poznámenání zboží“. Autentický výraz „Gewerbs-Unternehmung“ překládá jako „řemeslo neb podniknutí průmyslní“ a výraz „Handels- und Gewerbekammer“ jako „obchodnickou a průmyslnickou komoru“. Nicméně v současné odborné literatuře se ustálilo pojmosloví založené na výrazu „živnostník“, čehož se drží i výklad v rámci tohoto článku.

¹⁹ Rozlišování výrobků a zboží v dané době vycházelo z dichotomie označování podnikatelů v dnešním pojetí na výrobce, kteří provozovali výrobu, ať už po živnostensku nebo průmyslovým způsobem, a dále na kupce, kteří obchodovali s takto vyrobenými výrobky jako se zbožím mimo živnostenská a tovární oprávnění (viz též zákon č. 227/1859 ř. z., řád živnostenský, vydaný císařským patentem ze dne 20. prosince 1859). Pokud bude dále v textu tohoto článku pro přehlednost užíván v souvislosti s právní úpravou platnou v tomto období pouze termín „zboží“, jsou jím míněny výrobky a zboží ve smyslu zákona č. 230/1858 ř. z. a jeho pozdějších novelizací.

²⁰ Ustanovení § 1 zákona o živnostenských známkách. Překlad do jazyka českého (viz poznámku č. 6 shora) obsahuje potom toto znění definice: „...znamení zvláštní, ježto jsou k tomu, aby se jimi výrobky pro obchod ustanovené i zboží čili tovar jednoho průmyslníka od výrobků a zboží jiných průmyslníků rozeznávaly“.

²¹ Nejstarší českou známkou zapsanou na základě tohoto patentu je potom označení „PILSNER BIER“ registrované již v roce 1859 (viz např. SLOVÁKOVÁ, Zuzana. *Průmyslové vlastnictví (studijní texty)*. 2. vyd. Praha: LexisNexis CZ, 2006, s. 121).

²² Organizace obchodních a živnostenských komor byla nově provedena na základě zákona č. 85/1865 ř. z., jenž se týče organizace obchodnických a živnostenských komor, a to na principu územním, kdy byly vytvořeny komory vždy pro určitý okresek, respektive dle dobové terminologie „okršlek“ (německy der Bezirk). Tyto okrsky přitom nekopírovaly politické státní uspořádání. Více o historii těchto komor viz např. BROM, Bohumír. *Historie obchodních a živnostenských komor na území českých zemí* [online]. Praha: Hospodářská komora ČR, 2009 [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <<http://www.komora.cz/>>.

Ochrana práv k zapsaným známkám byla poskytována v oblasti veřejného práva uzákoněním skutkové podstaty přestupku zásahu do práva ke známce,²³ která spočívala v tom, že někdo zasáhl do práva ke známce jiného způsobem zakázaným zákonem o živnostenských známkách, tedy tím, že by si známku přisvojil, že by ji napodobil²⁴ nebo že by výrobky takovou známkou označené prodával. V případě, že se tak stalo vědomě, jednalo se o přestupek pod sankcí pokuty a vězení, pokud za takový čin nebyl vyměřen trest v obecném zákonu trestním,²⁵ jinak byl takový trestný čin postihován v režimu tohoto obecného zákona trestního (např. zločin podvodu podle § 197 a násl. obecného zákona trestního).²⁶ Pokud nešlo o trestný čin vyšetřovaný z úřední povinnosti, bylo zahájení šetření výlučně na návrh poškozené osoby.²⁷ Dobová literatura k tomu uvádí, že pokud postižený svou žádost dodatečně odvolá ještě před vyhlášením úředního rozhodnutí obžalovanému, další vyšetřování má být ukončeno a původně naříkané jednání nepotrestáno, čímž není dotčena možnost soukromého práva na odškodnění.²⁸ S výjimkou trestných činů byla pravomoc vést řízení a rozhodovat ve věcech zásahu do práva ke známce svěřena příslušným politickým úřadům, v jejichž kompetenci byl dohled nad výkonem řemesel a živností a řešení přestupků v této oblasti, přičemž se postupovalo podle předpisů řádu živnostenského pro trestní řízení, zejména potom podle ustanovení § 147 až 152. Tyto správní úřady měly rovněž pravomoc rozhodovat spory o právo ke známce, včetně sporů o prioritu takového práva, sporů ohledně přenesení takového práva na jinou osobu a také sporů o totožnost více známek z hlediska rozsahu ochrany známek.²⁹ Totožný úřad měl tedy pravomoc vyšetřovat jak přestupky, tak nevědomé zásahy do práva ke známce v oblasti soukromoprávní, přičemž věci v oblasti soukromého práva byly řešeny podáním žaloby u příslušného úřadu. Zamítnutí žádosti o objasnění viny a uložení trestu za neoprávněný vědomý zásah do práva ke známce nebylo překážkou případného řízení zahájeného žalobou ohledně nevědomého zásahu do práva ke známce.³⁰ Proti rozhodnutí v trestní věci byl možný rekurs k politickému zemskému úřadu, a pokud nález první stolice nebyl potvrzen nebo zmírněn, bylo možné podat stížnost k ministerstvu vnitra analogicky jako v trestních věcech živnostenských.³¹ Trestní řízení ohledně trestných činů podle obecného zákona trestního bylo v kompetenci trestních soudů. V období účinnosti zákona o živnostenských známkách tedy nebyly věci, týkající se zásahu do práv ke známce, svěřeny do pravomoci soudů, tedy s výjimkou výše zmíněného postihování trestných činů. Do pravomoci civilních soudů byly svěřeny pouze spory o náhradu škody z poru-

²³ Ustanovení § 15 zákona o živnostenských známkách.

²⁴ Již v této době se v ustanovení § 16 objevuje jakási definice zaměnitelnosti. Konkrétně toto ustanovení zákona stanoví, že o napodobení známky jde v takovém případě, kdy známku není možné rozeznat od napodobeniny „bez větší, než obyčejné pozornosti“.

²⁵ Zákon č. 117/1852 f. z., obecný zákon trestní, vyhlášený císařským patentem ze dne 28. května 1852.

²⁶ Obecný zákon trestní neznal žádnou zvláštní skutkovou podstatu porušení práva ke známce ani žádnou jinou skutkovou podstatu, kde by chráněným objektem bylo nějaké průmyslové právo, pouze skutkovou podstatu porušení autorského práva (§ 467 obecného zákona trestního).

²⁷ Viz tzv. soukromožalobné delikty sub II. 2 zdola.

²⁸ Srov. SKŘIVAN, Vilém. Volné úvahy z oboru zákonodárství živnostenského. *Právník*. 1868, roč. 7, s. 883.

²⁹ Ustanovení § 23 zákona o živnostenských známkách.

³⁰ Srov. např. nález Správního soudního dvoru zn. 1271 ze dne 23. 6. 1882, Budw. č. 1456/1883.

³¹ Viz SKŘIVAN, Vilém op. cit. v pozn. 28, s. 885.

šení práva ke známce, přičemž takové nároky měly být podle výslovného ustanovení zákona o živnostenských známkách posuzovány podle zákona občanského.³²

Podstata známkového práva byla potom vyjádřena ustanovením § 2 zákona o živnostenských známkách, dle kterého pokud chtěl živnostník získat pro sebe výlučné právo k určité známce, musel ji nechat registrovat.³³ Takové výlučné právo ke známce zapsané ve známkovém rejstříku bylo potom omezeno z hlediska rozsahu zboží tak, že „Má-li kdo právo, by sám jediný jisté známky užíval, nemohou jiní živnostníci této známky užívatí jen při zboží takového druhu, ku kterému náležejí výrobky nebo zboží k obchodu určené té živnosti, pro kterou je známka chráněna“.³⁴

Ochrana byla pojata relativně úzce při porovnání s platnou právní úpravou a primárně se vztahovala pouze na užití známky na zboží určeném k obchodování nebo na jeho obalech (tzv. materiální užití známky). Právní praxe vycházela z obecné právní zásady, dle které „... tvoří svoboda obchodu a styku určitý předpis, který dovoluje osobám provozujícím obchod každý typ konkurence, který není v konfliktu s právem druhých chráněným zákonem“, a dále z restriktivního výkladu zákona o živnostenských známkách s tím, že jiné užití známky než k označení a rozlišení zboží nemělo žádný právní význam z hlediska známkového práva. Na základě zákona o živnostenských známkách tedy nebylo možné postihnout pouhé užití cizí známky např. v tištěných materiálech, při propagaci, při označení provozovny na štítech apod., pokud zároveň nebyla cizí známka umístěna přímo na zboží nebo jeho obalu.³⁵ Navíc užití cizí známky bylo postihováno jen v těch případech, kdy takové užití mohlo klamat kupující.³⁶ Sekundární nároky, jako právo žádat, aby se „v příčině nástrojů a přístrojů k napodobování známky výhradně neb zvláště se hodících takové opatření stalo, by se jich k té potřebě již užívatí nedalo“, mohly být uplatněny pouze v souvislosti s nárokem primárním, týkajícím se užívání známky na cizím zboží nebo jeho obalech. Samostatná žaloba na zdržení se užívání známky, podaná například proti tiskaři vyrábějícímu chráněné známky či viněty, obsahující chráněné známky pro jiné živnostníky, byla nepřipustná. O tomto náhledu informoval rovněž krátký referát v časopisu *Právník* v roce 1886³⁷ v souvislosti s případem, kdy výrobce likérů žaloval litografa z toho důvodu, že etikety opatřené jeho známkou nejen tiskl a u sebe uchovával, ale navíc je i nabízel prostřednictvím svých obchodních zástupců jiným osobám k prodeji. Žaloba byla ovšem politickým úřadem prvního stupně zamítnuta, stejně jako následná stížnost na základě rozhodnutí ministra vnitra č. 11065

³² Ustanovení § 15 zákona o živnostenských známkách.

³³ Srov. SKŘIVAN, Vilém op. cit. v pozn. 28, s. 878, který uvádí, že základní myšlenkou známkového práva je vyhrazení jistých práv těm, kdož příslušného zákona pro sebe užití chce. O zvláštní povaze práva na ochranu marky (známky), práva k firmě, vynálezu, vzorcí (vzoru) a práva autorského referoval rovněž prof. dr. Randa na schůzi Právnícké Jednoty dne 6. 2. 1879, kde vyzdvihoval skutečnost, že tato práva tu jsou už před jejich porušením, tedy i v případech, kdy oprávněnou osobu nikdo v užívání těchto práv neruší, přičemž takové právo působí vůči všem. Přiklonil se k zařazení těchto práv do práva soukromého s tím, že nejde ani o obligace, ani o věcná práva, ale o zvláštní práva majetková, přičemž by bylo vhodné je označovat jako práva individuální. *Právník*: 1879, roč. 17, s. 318 a násl.

³⁴ Ustanovení § 4 zákona o živnostenských známkách.

³⁵ Srov. např. nálezy Správního soudního dvoru zn. 1513 ze dne 4. 10. 1882, Budw. č. 1513/1883, a dále zn. 1211 ze dne 30. 4. 1891, Budw. č. 5924/1892.

³⁶ Srov. např. nález Správního soudního dvoru zn. 3799 ze dne 6. 12. 1888, Budw. č. 4387/1889.

³⁷ Viz referát uvozený jako Ochrana známek průmyslových. *Právník*. 1886, roč. 25, s. 35.

ze dne 8. 7. 1885, a to právě s odůvodněním, že zákon o ochraně známek poskytuje ochranu proti užívání známky, tedy uvádění známky ve spojení s výrobky, které mají být známkou označeny, přičemž v daném případě žalobce nic takového v žalobě netvrdil.³⁸

Známka nebyla samostatným předmětem právních vztahů, ale lpěla na podniku a při převodu či přechodu podniku přecházelo na nového držitele podniku rovněž právo ke známce. Samostatný převod známky nebyl možný. Právo k zapsané známce zaniklo pouze v případě zániku podniku, tedy ochrana byla koncipována a poskytována v podstatě na dobu existence podniku bez jakéhokoliv jiného časového omezení,³⁹ přičemž nebylo ani vyžadováno skutečné užívání registrované známky, respektive s případným neužíváním nebyly spojeny naprosto žádné právní důsledky. Tento koncept známky se později ukázal jako neživotný a byl korigován v rámci první revize známkového práva tak, jak je o ní pojednáno dále sub II. 2 tohoto článku.

Právní předpisy ovšem mohly stanovit povinné užívání známek z určitých veřejnoprávních důvodů stojících mimo známkové právo. Takovým případem bylo například povinné užívání známek⁴⁰ na cukerných výrobcích dokončených a způsobilých k prodeji podle § 25 zákona č. 97/1888 ř. z., o dani z cukru, a navazujícího ustanovení § 14 výnosu ministra financí č. 111/1888 ř. z.,⁴¹ přičemž smyslem takového povinného označování výrobků živnostenskou známkou bylo ve spojení se současným připojením úřední závěrací známky zajistit výběr daně z cukru. Funkce úřední známky byla indikovat a zajistit splnění samotné daňové povinnosti a funkce živnostenské známky potom umožnila identifikovat původce výrobku v rámci oběhu zdaněného zboží, pokud by nastala potřeba splnění daňové povinnosti dodatečně ověřit. Živnostenské známky a úřední závěrací známky ovšem není možné směřovat, a to i přes výše zmíněnou určitou veřejnoprávní regulaci vzniku a užívání živnostenských známek v oblasti cukrovarnictví v té době, když každá z nich má jinou právní podstatu, funkci i sankční mechanismus v případě porušení stanovených povinností.⁴²

*Zákonem č. 45/1865 ř. z.*⁴³ došlo potom s účinností od 15. 7. 1865 k rozšíření působnosti zákona o živnostenských známkách také na známky a poznačení cizozemců, a to pod podmínkou vzájemnosti. Živnostníci cizích zemí mohli následně dosáhnout ochrany svých známek a jiných poznačení jejich registrací u příslušné obchodní a živnostenské komory za podmínek stanovených zákonem č. 230/1858 ř. z.

³⁸ Srov. např. nález Správního soudního dvoru zn. 637 ze dne 19. 3. 1886, Budw. č. 2972/1887.

³⁹ Viz zpráva ze schůze Právnícké Jednoty v Praze ze dne 23. 1. 1879, op. cit. v pozn. 7, s. 280.

⁴⁰ V této souvislosti se pro zdůraznění kontrastu s úředními známkami užívá termín „živnostenská známka“.

⁴¹ Osoba zamýšlející zahájení provozu cukrovaru byla povinna ještě před započatím výroby odevzdat příslušnému finančnímu úřadu návrh známky v trojím vyhotovení, přičemž jedno z nich bylo postoupeno dotčenému zemskému finančnímu úřadu, který vedl „katastr o veškerých živnostenských známkách cukrovarů v zemi“. Takovou známku byla následně povinna registrovat a užívat na cukerných výrobcích způsobem stanoveným zmíněným výnosem ministra financí. Pro případ neumístění živnostenské známky na cukerné výrobky před jejich expedicí z cukrovaru nebo umístění známky nedostatečným způsobem byla stanovena sankce v podobě důchodkového peněžitého trestu ve výši 2 až 200 zl. (§ 52 zákona č. 97/1888 ř. z. a § 376 trestního zákona). Zajímavé je rovněž užití termínu „podnikatel cukrovaru“ pro adresáta příslušné povinnosti v rámci zmíněného ustanovení výnosu ministra financí ze dne 9. 7. 1888.

⁴² Srov. rozdílně DVORÁKOVÁ, Kateřina. Právní úprava ochranných známek na našem území do vzniku ČSR. *Průmyslové vlastnictví*. 2006, č. 1–2, s. 14.

⁴³ Překlad do českého jazyka pro Markrabství moravské byl publikován v Říšské sbírce z roku 1865 pod číslem 36 a pro Království české potom pod číslem 39 téhož roku, zdroj: <http://is.muni.cz/>.

Není bez zajímavosti, že prakticky po dvaceti letech účinnosti zákona o živnostenských známkách bylo v rámci schůze Právnické Jednoty v Praze dne 23. 1. 1879 poukázáno na skutečnost, že tento zákon, jakož i systém registrace známek stojí mimo pozornost domácích výrobců a že je třeba šířit povědomost v kruzích obchodních o možné ochraně známek pro zboží. V té souvislosti rovněž proběhla rozprava na téma známkové právo v tuzemsku a jiných státech.⁴⁴

2. VÝVOJ ZNÁMKOVÉHO PRÁVA V PŘEDLITAVSKU

2.1 První revize známkového práva

Zákon o živnostenských známkách a na jeho základě institucionalizovaný jednotný systém ochrany známek přežival rakousko-uherské vyrovnání a byl následně aplikován v Předlitavsku i Zalitavsku, a to až do první revize vyvolané reflexí nedostatků tehdejší právní úpravy. Na území Předlitavska byl zákon o živnostenských známkách nahrazen *zákonem č. 19/1890 ř. z.*,⁴⁵ o ochraně známek (dále jen „známkový zákon“), který převzal ohlašovací (depositní) princip a zachoval známkové rejstříky vedené jednotlivými úřady obchodní a živnostenské komory, ovšem nad rámec toho byl ještě zřízen ústřední známkový rejstřík spravovaný úřadem ministra obchodu. Do ústředního rejstříku byly prováděny zápisy podle známkových rejstříků podle jejich priority, která se řídila zápisem do rejstříku vedeného příslušným úřadem obchodní a živnostenské komory. Konstitutivní účinky měl tedy i nadále zápis na základě rozhodnutí vydaného na úrovni jednotlivých komor, kdežto zápis do centrálního rejstříku neměl vůbec povahu rozhodnutí.⁴⁶ Obsah centrálního rejstříku byl *de facto* duplicitní ve vztahu k rejstříkům vedeným jednotlivými obchodními a živnostenskými komorami, neboť již samotné žádosti o zápis známky byly ve dvou vyhotoveních doručovány úřadu ministra obchodu a byly do něj zapisovány totožné skutečnosti odrážející průběh zápisného řízení i následné trvání zápisu včetně případné obnovy, rozhodnutí o výmazu apod. Hlavním smyslem tohoto ústředního rejstříku bylo zajištění centrální publicity, čemuž také odpovídalo ustanovení § 17 známkového zákona, dle kterého byly záznamy ústředního rejstříku pravidelně aktualizovány a připraveny k nahlédnutí pro veřejnost a informace o provedeném zápisu do ústředního rejstříku byla vždy publikována. S tím souvisí také počátky rešerše a věcného průzkumu známkového rejstříku z hlediska existence starších práv, kdy nově podané žádosti o zápis známky byly na úrovni centrálního rejstříku průběžně vyhodnocovány a žadatel byl vyrozuměn v případě shledání relativní překážky zápisu a měl možnost přihlášku upravit nebo vzít zpět. O výsledcích průzkumu byl vyrozuměn rovněž majitel starší zapsané známky v potenciální kolizi s podanou přihláškou. S ohledem na územně

⁴⁴ Viz zpráva ze schůze Právnické Jednoty v Praze ze dne 23. 1. 1879, op. cit. v pozn. 7, s. 281 až 282.

⁴⁵ V tomto období dochází k rozštěpení právní úpravy známkového práva v rámci Rakousko-Uherska tak, že nadále se vyvíjí samostatně známkové právo rakouské (Předlitavsko) a známkové právo uherské (Zalitavsko), neboť v roce 1890 byl přijat rovněž nový zákon o ochraně známek platný pro země koruny uherské, který byl sice z hlediska svého znění analogický známkovému zákonu rakouskému, nicméně právní praxe v Zalitavsku se následně rozvíjela zcela nezávisle, a to až do recepce právních předpisů Rakousko-Uherska v rámci právního řádu Československé republiky. Vývoj uherského známkového práva v daném období však není objektem tohoto článku.

⁴⁶ Srov. např. nález Správního soudního dvoru zn. 1315 ze dne 21. 2. 1900, Budw. č. 13803/1901.

omezenou pravomoc jednotlivých obchodních a živnostenských komor byly až do vzniku centrálního rejstříku rešerše a věcný průzkum žádosti o zápis známky prakticky nemožné. V této době však zatím nebyla existence starších práv překážkou zápisu, ke které by úřad komory nebo úřad ministra obchodu přihlížely z úřední povinnosti. Znamka tedy byla zapsána, i kdyby žadatel nereagoval na upozornění ohledně existence případných problematických starších zápisů ve známkovém rejstříku, když takové upozornění bylo pouze informativní a jeho smyslem bylo předcházet budoucím konfliktům práv, respektive podávání žalob na výmaz.⁴⁷ Tento institut ústředního známkového rejstříku se stal jedním ze základních principů systému územně omezené a zároveň územně jednotné právní ochrany známek a přetrval do současné doby, přestože samozřejmě později prošel určitým vývojem spojeným zejména se zrušením zápisů na úrovni komor a centralizací konstitutivních účinků zápisu na úrovni centrálního rejstříku.

Známkový zákon definoval známky jako „...zvláštní znamení, která k tomu slouží, aby výrobky a zboží k obchodu určené rozeznávaly se od jiných⁴⁸ výrobků a zboží stejného druhu (symbolické obrazy, šifry, viněty apod.)“,⁴⁹ a omezil platnost zapsaných známek pouze na dobu 10 let ode dne registrace. To byl jeden z nejdůležitějších posunů oproti původnímu systému ochrany, založenému zákonem o živnostenských známkách, přičemž princip omezené doby ochrany známky v délce 10 let ode dne registrace přetrval beze změny až do současné doby. Problematika práv ke známkám registrovaným podle původní právní úpravy na neomezenou dobu byla řešena přechodnými ustanoveními tak,⁵⁰ že pokud u stávajících zapsaných známek ode dne jejich registrace do dne účinnosti známkového zákona zatím neuplynula nově stanovená doba ochrany deseti let, požívaly takové známky ochrany i po účinnosti nového zákona až do uplynutí stanovené desetileté lhůty a následně byly tyto známky podrobeny řízení o obnově zápisu. V případech, kdy nově upravená desetiletá lhůta platnosti známky, počítaná podle nových pravidel ke dni účinnosti známkového zákona, již uplynula, potom práva k těmto známkám automaticky zanikla uplynutím lhůty tří měsíců od účinnosti nového zákona, pokud ovšem jejich vlastníci nepožádali v této lhůtě o jejich nový zápis.

Dalším významným posunem bylo zavedení institutu výmazu známky ze známkového rejstříku z důvodů předpokládaných zákonem, a to (i) k žádosti známkového oprávněnce, (ii) z důvodu promeškání lhůty pro obnovu zápisu známky, (iii) z důvodu promeškání lhůty pro přepis známky na právního nástupce majitele podniku, na kterém lpí známka, (iv) na základě nálezu obchodního ministra, kterým shledá, že známka byla zapsána v rozporu s § 3 nebo 4 známkového zákona (absolutní překážky zápisu) nebo

⁴⁷ Viz např. referát o nově přijatém zákonu č. 19/1890 ř. z. *Právník*. 1890, roč. 29, s. 231, ve kterém se uvádí: „Je-li tu již táz neb podobná známka pro týž druh zboží, zpraví ministr obchodu žadatele, aby svou přihlášku pozměnil nebo odvolal, neb při í setrvati mohl. Toto oznámení učiní se též majetníku dříve zapsané známky (§§ 17., 18.). Jest tedy přijat zákonem naším do jisté míry princip předběžného šetření zámeek v příčině jich různosti od známeek již zapsaných podobně jako v Anglii, Severoamer. státech, ve Švýcarsku, Dánsku aj. (kdežto německý zákon říšský ze dne 30. listopadu 1874 principu toho se vzdal).“

⁴⁸ Rozumí se stejnorodých výrobků či zboží. Viz referát o nově přijatém zákonu č. 19/1890 ř. z., op. cit. v pozn. 47, s. 231.

⁴⁹ Přestože tato legální definice ještě přebírá výraz „výrobky a zboží“ užívaný zákonem o živnostenských známkách, v textu zákona se následně již vyskytuje pouze výraz „zboží“. V souvislosti s výkladem tohoto zákona a jeho novelizací bude v této práci nadále užíván výraz „zboží“.

⁵⁰ Ustanovení § 33 známkového zákona.

(v) na základě nálezu ministra obchodu ve sporu o právo ke známce podle § 30 známkového zákona. V tomto posledně uvedeném případě se jednalo o relativní důvod výmazu pozdější známky, který bylo možné uplatit žalobou u obchodního ministra, přičemž základem takového nároku bylo porušení práv ke starší známce. Přitom až do přijetí známkového zákona právní úprava neumožňovala vůbec výmaz známky bez ohledu na důvody, neboť původní zákon o živnostenských známkách byl koncipován tak, že známky byly zapisovány bez časového omezení a zanikaly pouze se zánikem podniku.

Zajímavé je potom také nově zavedené řízení o obnovení zápisu známky po uplynutí stanovené desetileté lhůty platnosti zápisu,⁵¹ které probíhalo za obdobných podmínek jako řízení o „prvovýpisu“ známky. Nejednalo se tedy pouze o formální udržovací úkon za úhradu udržovacího poplatku, ale docházelo k opětovnému přezkumu zápisné způsobilosti obnovovaných známek, a to vždy zásadně podle stavu aktuálního v době, kdy mělo dojít k obnově známky.⁵² Takto pojatý institut se tedy odlišoval od možnosti výmazu známky z důvodu podle ustanovení § 21 písm. d) známkového zákona, spočívajícího v tom, že známka nebyla od počátku způsobilá zápisu, kdy rozhodující byl právní a skutkový stav ke dni zápisu známky, respektive ke dni její obnovy, a kdy smyslem bylo zpětné ověření správnosti provedení, respektive obnovy zápisu známky. Lze jen doplnit, že v této podobě se institut dodatečného výmazu, respektive určení neplatnosti ochranné známky z důvodu nedostatku zápisné způsobilosti dochoval dodnes, pouze s tím rozdílem, že v současné době je rozhodující stav ke dni podání přihlášky, respektive k jinému uplatněnému dni práva priority nikoliv ke dni zápisu do rejstříku ochranných známek.

Známkový zákon již užívá pouze obecný pojem „majetník známky“ anebo „známkový oprávněnc“ a již neuvádí, zda jde o živnostníky, řemeslníky, průmyslníky nebo kupce, a váže existenci známky toliko na existenci podniku bez ohledu na to, komu takový podnik náleží a zda jde o výrobce provozujícího podnik po živnostensku či průmyslovým způsobem nebo zda jde o podnik obchodníka se zbožím. Tím byl eliminován problém založený zákonem o živnostenských známkách, který spočíval v tom, že na rozdíl od současného pojmu „podnikatele“ právní řád platný v rozhodné době neznal jednotný pojem pro všechny osoby vyvíjející hospodářskou činnost bez ohledu na právní základ podnikatelského oprávnění.⁵³

Nově byla koncipována také ochrana práv ke známkám. Známkový zákon ustoupil od obecného vymezení nároků majitele známky, respektive obecného vymezení povin-

⁵¹ Ustanovení § 16 známkového zákona.

⁵² Srov. např. nález Nejvyššího správního soudu č. 10.478/20 ze dne 15. prosince 1920, Boh. A, jehož jedna z právních vět zní: „Obnova známky dle § 16 zákona známkového není toliko osvědčením o dalším trvání nabytého již práva, nýbrž zápisem novým. Tento nový zápis provádí se za podmínek a v řízení, jež musí býti zachovány při prvotním zápisu.“ V textu odůvodnění rozhodnutí se potom mimo jiné uvádí: „Zákon, stanoviv desetileté trvání známky zapsané, nechtěl toliko donutiti majitele, aby žádal o obnovu, zapravil novou taxu, ani neměl toliko na mysli umožniti známkovému úřadu, aby známky, na nichž dosavadní majitel již nemá zájmu, z rejstříku vymazal, nýbrž chtěl a to v prvé řadě dáti úřadům právo, by směly periodicky zkoumati přípustnost určitých známek a při té příležitosti odstraniti ony známky, které během doby a změnou poměrů ať právních ať faktických, zahrnujíc v to zejména změny v nazírání rozhodných kruhů obchodních, se staly nepřipustnými.“

⁵³ Známkový zákon přesto není ještě v tomto zcela konzistentní, když na několika místech užívá termín „vyrabitel a kupec“ a takto se částečně vrací k dichotomii výrobců (živnostníků a průmyslníků vyrábějících výrobky) a kupců (obchodujících se zbožím).

ností třetích osob založených na objektivním principu odpovědnosti, tak jako do té doby platný zákon o živnostenských známkách, a místo toho stanovil pouze skutkovou podstatu dvou přečinů, které spočívaly v tom, že někdo (i) vědomě uvede na trh nebo k prodeji přechovává zboží bezprávně označené známkou, ke které má výlučné právo někdo jiný, nebo (ii) k tomuto účelově vědomě padělá některou známku. Za takové přečiny byl potom stanoven trest pokuty nebo vězení. V případě, že bezprávné jednání naplnilo zároveň některou přísněji trestnou skutkovou podstatu trestného činu, upraveného obecným zákoníkem trestním, užilo se zároveň takové přísnější ustanovení, zejména potom ustanovení o zločinu podvodu podle § 197 a násl. obecného zákoníku trestního. Nově také řízení ve věcech těchto přečinů náleželo do pravomoci řádných trestních soudů, přičemž stíhání bylo zahajováno pouze na návrh poškozeného.⁵⁴ Právní praxe v oblasti trestního postihu padělání známky na základě těchto soukromožalobných přečinů⁵⁵ se postupně sjednotila tak, že zásahem do známkového práva není jen úplné (otrocké) napodobení starší známky neumožňující odlišit zboží ani při vynaložení zvláštní pozornosti, ale také např. napodobení známky s využitím vlastního jména či firmy namísto jména či firmy držitele starší známky, když rozhodující je celkový dojem obrazu známky, který je třeba učinit předmětem porovnání.⁵⁶ Poškozený mohl navrhnout, aby trestní soud v rámci odsuzujícího rozsudku nařídil (i) zničení nástrojů a zařízení sloužících k padělání nebo neoprávněnému označování, (ii) zničení zásob padělaných známek nebo bezprávně zhotovených označení, (iii) odstranění známek nebo bezprávně učiněných označení ze zboží v držení odsouzeného, a to včetně známek nebo označení umístěných pouze na obalech zboží, i kdyby to mělo za následek zničení zboží samotného, a dále (iv) uveřejnění odsuzujícího rozsudku na náklady odsouzeného. Místo náhrady škody v rámci soukromého práva mohl poškozený požadovat, aby trestní soud v odsuzujícím rozsudku uložil odsouzenému zaplatit poškozenému peněžitou pokutu (*Geldbusse*) až do výše 5000 zl.⁵⁷ Jednalo se o zvláštní institut trestního práva, kdy zákonodárce vědomě reflektoval obtížnost vyčíslení skutečné škody a umožnil alternativně v případech vědomého porušení práv ke známce stanovit jakési odškodnění úhrnem dle volného uvážení soudu v rámci dostupných skutečností. Tohoto institutu se dotkla mimo jiné rozprava v rámci schůze Právnícké Jednoty v Praze dne 31. 1. 1895 za předsedajícího prof. dr. Randy, kdy se debatovalo o osnově trestního zákona přijaté sněmovou, a to konkrétně o zavedení nového peněžitého trestu, který je třeba odlišovat od výše zmíněné peněžité pokuty vyplácené poškozenému jako odškodnění úhrnem dle úvahy soudu, což bylo hodnoceno velmi pozitivně.⁵⁸ Jinak mohl poškozený uplatnit nárok na náhradu škody u civilního soudu mimo rámec trestního řízení obdob-

⁵⁴ Viz referát o nově přijatém zákonu č. 19/1890 ř. z., op. cit. v pozn. 47, s. 232.

⁵⁵ Viz STORCH, František. Delikty návrhové a soukromožalobné v právu rakouském IV. *Právník*. 1895, roč. 34, s. 416.

⁵⁶ Viz např. rozhodnutí nejvyššího soudu č. 1420 ze dne 9. 2. 1892. *Právník*. 1892, roč. 31, s. 168, nebo dále rozhodnutí nejvyššího soudu č. 3044 ze dne 25. 5. 1895. *Právník*. 1895, roč. 34, s. 438. V tomto smyslu byla tendence posuzovat známky jejich přímým porovnáním vedle sebe, což bylo právní praxí odmítnuto a v souladu se základní funkcí známky se vyvinula zásada porovnávání kolidujících známek z hlediska obvyčejného kupce, který nemá možnost přímého porovnání, kupuje po paměti a je zpravidla méně pozorný a někdy ani neumí číst.

⁵⁷ Viz referát o nově přijatém zákonu č. 19/1890 ř. z., op. cit. v pozn. 47, s. 232.

⁵⁸ Viz zpráva ze schůze Právnícké Jednoty v Praze ze dne 31. 1. 1895. *Právník*. 1895, roč. 34, s. 329.

ně jako za účinnosti zákona o živnostenských známkách, pokud ovšem zároveň nepožadoval v rámci trestního řízení uložení výše zmíněné pokuty, přičemž civilní soud rozhodoval dle své volné úvahy s přihlédnutím ke všem okolnostem.⁵⁹

Dále potom známkový zákon nově svěřil pravomoc rozhodovat o otázkách známkového práva ministru obchodu namísto živnostenských úřadů, tedy rozhodovací pravomoc se tímto centralizuje pro celé území Předlitavska. Ministr obchodu rozhodoval spory o právo k zapsané známce, včetně sporů o prioritu takového práva, sporů ohledně převodu či přechodu takového práva na jinou osobu a také spory o totožnost více známek z hlediska rozsahu ochrany známek a dále spory o totožnost či odlišnost zboží (zda někdo může užívat totožnou známku pro jiný druh zboží podle ustanovení § 7 známkového zákona). To vše pouze v rozsahu známkového práva, tedy pouze z hlediska zápisné způsobilosti a koexistence více známek ve známkovém rejstříku, tedy nikoliv z hlediska neoprávněného užití, respektive napodobení cizí známky. Takové řízení se zahajovalo žalobou, přičemž proti rozhodnutí ministra obchodu byla přípustná stížnost ke Správnímu soudnímu dvoru ve Vídni⁶⁰ podle zákona č. 36/1876 ř. z., o zřízení správního soudu, ve znění pozdějších předpisů, a později k Nejvyššímu správnímu soudu podle zákona č. 3/1918 Sb., o nejvyšším správním soudě a o řešení kompetenčních konfliktů. Pokud tyto otázky byly otázkami předběžnými, ve vztahu k rozhodnutí ve věci trestní, vydával ministr obchodu rozhodnutí o takové předběžné otázce, které bylo závazné pro trestní soud.⁶¹ V pravomoci živnostenských úřadů tak zůstalo nově pouze rozhodování ohledně toho, zda byly porušeny předpisy ohledně nuceného užívání určitých známek na konkrétním druhu zboží dle nařízení obchodního ministra, přičemž v kladném případě bylo vždy zboží zabaveno.⁶²

Známkový zákon také převzal koncepci známky jako práva, které lpí na podniku.⁶³ Nadále tedy platilo, že známka není samostatně převoditelným právem, které by bylo možné volně bez dalšího převést na jinou osobu, ale přecházela či byla převáděna na právní nástupce pouze v rámci celého podniku a v případě zániku podniku společně s ním i zanikala. Obdobně se tato koncepce aplikovala rovněž v případě převodu části podniku v podobě odštěpného závodu (filiálky),⁶⁴ kdy rovněž analogicky společně s filiálkou přecházelo právo ke známkám a vyznamenáním užívaným při provozu filiálky.⁶⁵

⁵⁹ Viz např. DVOŘÁKOVÁ, Kateřina op. cit. v pozn. 42, s. 15.

⁶⁰ Samotný zákon č. 36/1876 ř. z., stejně jako obě jeho novely č. 53/1894 ř. z. a č. 149/1905 ř. z. a rovněž jednací řád publikovaný jako nařízení č. 209/1907 ř. z. hovoří o správním soudu. Dobová odborná literatura potom také pracuje s termínem správní soud, správní soud ve Vídni nebo správní dvůr soudní, respektive správní soudní dvůr. V soudobé odborné literatuře se potom užívá zpravidla termín správní soudní dvůr, patrně jako doslovný překlad německého výrazu „Verwaltungsgerichtshof“, i když je možné se setkat rovněž i s jinými výše zmíněnými termíny.

⁶¹ Ustanovení § 30 známkového zákona.

⁶² Tento institut není možné směřovat s jinými ojedinělými případy povinného užívání známek, jako byl např. systém zajištění odvodu daně z cukru na základě zákona č. 97/1888 ř. z., viz kapitolu II. 1 tohoto článku.

⁶³ Ustanovení § 9 a 20 známkového zákona.

⁶⁴ V rozhodné době byla problematika upravena zákonem č. 1/1863 ř. z., Všeobecný zákoník obchodní (Das Allgemeine Handelsgesetzbuch) (AHGB), a s účinností od 6. 9. 1906 dále zákonem č. 58/1906 ř. z., o společnostech s ručením omezeným, přičemž tyto předpisy hovoří o odštěpném závodu.

⁶⁵ Srov. např. nálezk Nejvyššího soudu č. Rv II 96/31 ze dne 9. května 1932, Vážný č. 11652/1932, jehož jedna z právních vět zní: „Ten, na něhož přešel propachtování závodu (filiálka závodu), jest kupcem ve smyslu obchodního zákona a přecházejí na něho všechna práva, lpící na závode, zejména práva známková a vyznamenání.“

Rovněž za platnosti známkového zákona platilo, že známky nemusely být skutečně užívány, přičemž výjimky mohl nařídit pouze ministr obchodu pro určité druhy zboží, jak je zmíněno výše.⁶⁶

2.2 Druhá revize známkového práva

Známkový zákon byl následně poměrně brzy významně novelizován *zákonem č. 108/1895 ř. z.*⁶⁷ ze dne 30. července 1895 (dále jen „známková novela“), přičemž jeho přínos je možné vidět zejména v zavedení pojmu nezapsané značky zboží⁶⁸ a dále v zavedení relativního důvodu pro výmaz zapsané známky s pozdější prioritou na základě práva ke starší nezapsané značce (§ 4 známkové novely). Toto nové ustanovení postihovalo situace, kdy dotyčný živnostník označení užívané pro zboží vůbec nechránil prostřednictvím zápisu známky nebo opomněl zápis obnovit po uplynutí stanovené desetileté lhůty, respektive opomněl provést přepis na právního nástupce po převodu či přechodu podniku, a znamenalo zcela zásadní prolomení do té doby aplikovaných principů.⁶⁹ Uplatnění práv k nezapsaným značkám v těchto případech, kdy došlo k zániku dříve zapsané známky, dále napomáhala ještě karenční lhůta, jak je o ní pojednáno níže.

V souladu s právní praxí se dále upřesňuje relativní důvod výmazu na základě práva k prioritně starší zapsané známce tak, že žaloba má být důvodná rovněž v případě, kdy „je-li známka jiné dříve registrované známce do té míry podobna, že obyčejný kupec dotyčného zboží rozdíly poznati může jen užívaje zvláštní pozornosti“ (§ 3 známkové novely).⁷⁰ Až do účinnosti známkové novely bylo možné vymazat známku z rejstříku pouze pro formální důvody stanovené v ustanovení § 21 známkového zákona, které zahrnovaly kromě jiného zejména důvody absolutní zápisné nezpůsobilosti podle § 3 nebo 4 známkového zákona, které byly předmětem přezkumu při zápisu známky do rejstříku. V rámci důvodů podle ustanovení § 21 písm. e) byla právní praxí zahrnuta rovněž práva ke starším napodobeným značkám, jako relativní důvod výmazu pozdější známky. Podle novelizované právní úpravy bylo potom navíc možné podat žalobu k ministru obchodu na výmaz později zapsané známky z důvodu existence starší nezapsané značky podle ustanovení § 4 známkové novely. Ve všech těchto případech bylo možné proti rozhodnutí ministra obchodu podat stížnost ke správnímu soudu ve Vídni a později k Nejvyššímu správnímu soudu. Nadále platilo, že známky se zapisovaly na dobu ochrany 10 let s možností obnovy a zásadně nemusely být užívány a ani po známkové novele nebyly spojeny s neužíváním žádné právní důsledky.

V textu odůvodnění rozhodnutí se potom mimo jiné uvádí: „Při tom jest nerozhodno, že na žalovanou firmu přešla jen filiálka, neboť i závod odstěpný, který jest v podstatě týmž podnikem, jako závod hlavní, jest účasten všech práv, jichž bylo nabyto pro hlavní závod, to i tehdy, byla-li filiálka zřízena později.“

⁶⁶ Viz např. referát o nově přijatém zákonu č. 19/1890 ř. z., op. cit. v pozn. 47, s. 231.

⁶⁷ Mimo rámec tohoto článku je třeba poznamenat, že v roce 1895 došlo rovněž k analogické novelizaci uherického zákona o ochraně známek z roku 1890.

⁶⁸ Ustanovení § 4 známkové novely v autentickém jazykovém znění hovoří o „nicht registrierte Warenzeichen“, ovšem překlad Říšského zákoníku vydávaný v českém jazyce hovoří potom o „nezapsaném znamení zboží“. Judikatura potom pracuje s výrazem „značka“, který je později převzat i do textu následných právních předpisů. Pro zachování jednoty pojmů a přehlednosti textu bude nadále pro tento fenomén užíván výraz „nezapsaná značka“ nebo jen „značka“.

⁶⁹ Viz např. referát o osnově připravované známkové novely. *Právník*. 1895, roč. 34, s. 406.

⁷⁰ Viz např. referát o osnově připravované známkové novely, op. cit. v pozn. 69, s. 407.

Neméně významnou změnou potom bylo zavedení, respektive umožnění registrace slovních známek (*Wortmarke*) pod podmínkou dostatečné rozlišovací schopnosti takových přihlašovaných slovních značek, když do té doby bylo možné registrovat pouze známky obrazové, respektive figurativní (*Figurenmarke*). Dosavadní zákaz zápisu slovních známek zůstal v platnosti pouze v rozsahu označení o místě, času a způsobu výroby, o povaze, určení, ceně, množství a váze zboží. Taková potřeba byla vyvolána nejen požadavky domácích obchodních kruhů, ale rovněž nutností dodržení závazků z mezinárodních smluv uzavřených se státy, které v té době již slovní známky registrovaly (zejména Švédsko, Norsko, USA, Spojené království, Francie a Německo). Dle právní praxe bylo potom vždy rozhodující, jaký význam má příslušné slovo či slovní spojení podle svého přirozeného a vžitého pojmání v obecném životě, nikoliv zda může také navíc být odvozeninou jiného neznámého slova nebo složeninou jiných slov.⁷¹

Dále známková novela stanovila povinnost pro cizozemce ustanovit si zástupce na území říše rakousko-uherské,⁷² který se zapisoval do známkového rejstříku. V případě opomenutí či nesprávnosti zápisu mohla být známka vymazána z rejstříku i bez uvědomění cizozemského držitele. Jednalo se o procesní usnadnění vedení známkového rejstříku a řízení o žalobách o výmaz známky tak, aby se předešlo problémům s kontaktováním držitele známky.⁷³ Také byl zaveden nový institut v podobě tzv. „karenční lhůty“, která bránila tomu, aby po výmazu známky z důvodu ustanovení § 21 písm. a), b) nebo c) známkového zákona (tyto důvody zjednodušeně řečeno odpovídají opuštění známky, tedy jde o výmaz na základě vzdání se práva ke známce, neprovedení obnovy nebo neprovedení přepisu při převodu podniku) někdo jiný než poslední držitel vymazané známky nebo jeho právní nástupce nechal pro sebe zapsat známku totožnou nebo zaměnitelnou s vymazanou známkou ve lhůtě dvou let po výmazu z rejstříku obchodní a živnostenské komory.⁷⁴ Kromě jiného potom bylo ještě umožněno, aby ministr obchodu ve sporech o platnost známky (o výmaz známky ze známkového rejstříku) rozhodoval rovněž o přiznání náhrady nákladů řízení a právního zastoupení.⁷⁵ Jednalo se o výjimku z obecné zásady, že v rámci správního řízení není možné náhradu nákladů právního zastoupení přiznat.⁷⁶

⁷¹ Viz např. nález Nejvyššího správního soudu č. 4688 ze dne 28. 5. 1920. *Právník*. 1921, roč. 60, č. 2, s. 55.

⁷² Přesněji na území království a zemí na říšské radě zastoupených, zemí koruny uherské nebo v Bosně a Hercegovině (území od roku 1875 spravované a následně od roku 1878 vojensky okupované, které bylo nakonec v roce 1908 anektováno).

⁷³ Viz referát o osnově připravované známkové novely, op. cit. v pozn. 69, s. 407.

⁷⁴ Ustanovení § 7 známkové novely. Smyslem karenční lhůty je, aby zápisem nové známky totožné nebo zaměnitelné s vymazanou známkou nedocházelo k záměně na straně spotřebitele a zároveň k neoprávněnému prospěchu na straně držitele nové známky, který by neoprávněně těžil ze známosti vymazané známky vybudované předchozím držitelem. Tento institut vychází ze zjednodušeného předpokladu, že po uplynutí stanovené lhůty již zanikla nebo se výrazně omezila vazba mezi vymazanou známkou a jejím původním držitelem natolik, že je již možné připustit nový zápis známky pro jinou osobu, než je původní držitel nebo jeho právní nástupce.

⁷⁵ Viz např. DVOŘÁKOVÁ, Kateřina op. cit. v pozn. 42, s. 15.

⁷⁶ Viz např. TOBIŠEK, Antonín. O náhradě útrat řízení dle práva vodního. *Právník*. 1911, roč. 50, s. 610, který v souvislosti s tímto pravidlem odkazuje na nařízení č. 169/1854 ř. z. ze dne 3. 7. 1854 a dále upozorňuje na výjimky podle § 6 zákona č. 108/1895 ř. z., patentního zákona č. 30/1897 ř. z. a vodního zákona č. 71/1870 čes. z. z.

2.3 Další dílčí novelizace známkového zákona

Dále byl známkový zákon ještě novelizován *zákonem č. 65/1913 ř. z.*, který doplnil stávající právní úpravu nezanedbatelným způsobem tak, že pro účely posuzování zápisné způsobilosti známky nařídil přihlížet také k době, po kterou byla nezapsaná značka před zápisem užívána podle názoru účastných obchodních kruhů. Účastnými obchodními kruhy byly míněny kruhy odběratelů, které podle povahy zboží a místních odbytišť mohly se zbožím přijít do styku.⁷⁷ Okruh těchto odběratelů byl tu užší, tu širší, podle toho, jaké bylo faktické teritoriální odbytiště předmětného zboží. V souladu s touto novelou tedy neměla být rozlišovací schopnost známky posuzována z hlediska vnímání průměrného spotřebitele, ale z hlediska relevantní části spotřebitelské veřejnosti.⁷⁸ Přestože novela evidentně směřovala k zavedení institutu získání rozlišovací schopnosti známky jejím užíváním, když pro posuzování zápisné způsobilosti známky nařídila přihlížet také k době, po kterou byla přihlášená známka jako nezapsaná značka užívána podle názoru účastných obchodních kruhů, právní praxe nadále aplikovala zásadu, že absolutní důvody odmítnutí zápisu, uvedené v ustanovení § 3 známkového zákona ve znění pozdějších předpisů, není možné překonat v důsledku užívání značky, a to bez ohledu na délku doby užívání a na její případnou vžitost v důsledku užívání,⁷⁹ přičemž znění

⁷⁷ Srov. např. nález Nejvyššího správního soudu č. 17438/29 ze dne 27. září 1929, Boh. A č. 8132/1929, v jehož odůvodnění se kromě jiného uvádí: „Po stránce subjektivní možno tudíž pod pojmem vyjádřeným slovy ‚zúčastněné kruhy obchodní‘ rozuměti kruhy odběratelů, které podle povahy zboží, a místních odbytišť mohou se zbožím tím přijíti ve styk.“ Dále viz např. nález Nejvyššího správního soudu č. 863/29 ze dne 17. ledna 1929, Boh. A č. 7694/1929.

⁷⁸ Srov. např. nález Nejvyššího správního soudu č. 11755/27 ze dne 30. května 1927, Boh. A č. 6595/1927, v jehož odůvodnění se kromě jiného uvádí: „Nejvyšší správní soud vykládá § 1 známkového zákona z roku 1890, jmenovitě význam a dosah jeho 2. odstavce připojeného novelou z roku 1913, vyslovil a podrobně zdůvodnil ve svém nálezu Boh. 1704/22 adm., že smysl ustanovení zmíněného odstavce 2 jest ten, že úřad, posuzuje rozlišovací způsobilost známky, nesmí bráti za měřítko obecnou zkušenost o tom, zdali ty které známky vzbudí v kterémkoliv průměrném pozorovateli dojem, že jde o zvláštní znamení určené k rozlišení zboží od zboží stejného druhu, ale jiného původu, nýbrž že musí vzít zřetel k tomu, jak posuzují ono znamení příslušníci zúčastněných kruhů, tj. zkoumati, zdali snad užívání známky pro zboží určitého původu nebo snad i jiné momenty, náležející do oboru obchodní zkušenosti a znalosti právě těchto kruhů nepůsobí, že se jim jeví distinktivní v naznačeném směru i značky, jež by samy o sobě podle pojetí neodborníků bylo pokládati za nezpůsobilé odlišovati zboží v uvedeném smyslu.“

⁷⁹ Srov. např. nález Nejvyššího správního soudu č. 10.669/23 ze dne 16. června 1923, Boh. A č. 2506/1923 (nepřipustnost slovní známky „Alsatia“ pro zboží pocházející z Alsaska), v jehož odůvodnění se kromě jiného uvádí: „Jakým vývojem to které slovo nabylo významu označení geografického a jaký jest jeho filologický původ, jest zcela lhostejno, jakmile jest jisto, že slova toho se jako geografického označení skutečně užívá, byť i to nebylo označení oficiální, úřední, a byť i vedle tohoto významu geografického zachovalo si snad i význam jiný, zejména symbolický, t. j. význam personifikace některého místa. Jde-li však o slovo k označení místa užíváné, nezáleží ani na tom, zda jest v tomto významu srozumitelné všeobecně, resp. jak velká část konsumentů s ním určitou představu místní bude spojovati. Nemohl soud proto shledati ani vady řízení v tom, že úřad o této okolnosti zvláštních šetření nekonal... V nálezu uvedeném nss také vyslovil právní názor, podrobně odůvodněný zejména v nálezech Boh. 1644 a 1704 adm., že závada bránící zápisu známky podle § 1 známky novely nemůže být odklizená tím, že známka se v příslušných kruzích obchodních nebo spotřebitelských vžila.“ Nebo dále např. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. 1924/23 ze dne 17. prosince 1923, Boh. A č. 2992/1923 (nepřipustnost slovní známky „PRIMUS“ pro plynová žárová tělesa), v jehož odůvodnění se kromě jiného uvádí: „Závada bránící zápisu známky po rozumu § 1 známkové novely z roku 1895 nemůže být odklizená tím, že se známka dlouholetým užíváním v kruzích konzumentů vžila. Důvody, jakými nejvyšší správní soud k těmto názorům právním dospěl, jsou podrobně rozvedeny zejména v nálezu Boh. 1704 a 1644 adm. ... Nelze sice popírat, že, jak uvádí stížnost, v životě obchodním jest obvyklým a běžným označovati

novely využila převážně pouze k upřesnění způsobu posouzení rozlišovací schopnosti známky, jak je výše uvedeno.

Dále došlo ke zrušení omezení zápisné způsobilosti známek, které obsahují pouze čísla nebo písmena a byl zrušen důvod výmazu známky podle § 21 písm. c) známkového zákona pro nepřepsání držitele známky v případě převodu či přechodu podniku s tím, že v případě neprovedení přepisu nemohl nový držitel vykonávat známková práva a byla stanovena fikce doručení pro veškeré úřední listiny zasílané na adresu držitele známky nebo jeho zástupce zapsanou ve známkovém rejstříku, což lépe a bez zbytečné újmy na právech právních nástupců provozujících podnik řešilo totožný problém, který byl před tím řešen možností výmazu známky z rejstříku.

3. RECEPCE A VÝVOJ ZNÁMKOVÉHO PRÁVA V DOBĚ MEZIVÁLEČNÉHO ČESKOSLOVENSKA

Po vzniku samostatné Československé republiky byla na našem území zachována kontinuita dosavadního zákona č. 19/1890 ř. z., o ochraně známek, v platném znění. *Zákonem č. 471/1919 Sb. z. a n.*, o zatímních opatřeních k ochraně známek, potom bylo umožněno převzetí známek registrovaných u některé obchodní a živnostenské komory bývalé říše rakousko-uherské (tedy jak v rámci Předlitavska, tak Zalitavska). Majitel takové známky mohl ve stanovené lhůtě tří měsíců sdělit příslušné obchodní a živnostenské komoře v tuzemsku, že se domáhá známkové ochrany pro území Československé republiky, přičemž v takovém případě byla zachována ochrana příslušné známky na našem území s prioritou původní přihlášky.⁸⁰ Příslušné písemné sdělení nemuselo mít žádnou zvláštní formu, pouze z něho muselo být patrné, že majitel známky žádá zachování kontinuity ochrany na území nového Československa.⁸¹ Tento zákon je zajímavý tím, že poprvé pracuje s termínem ochranná známka, respektive zcela přesně řečeno s termínem „známka ochranná“, který se již dříve vyskytoval v odborné literatuře a který je používán ve známkovém právu dodnes. Nicméně v rámci zákona č. 471/1919 Sb. z. a n. šlo o ojedinělý výraz, který byl použit jen v samém úvodu čl. I. a následně v rámci zbývajících znění předpisu bylo užíváno historicky ustáleného termínu „známka“.

Na základě tohoto zákona potom ještě došlo k dílčí novelizaci zákona č. 19/1890 ř. z. a právních předpisů na něj navazujících, přičemž platnost těchto předpisů byla na základě výslovného ustanovení čl. IV. zachována a byla rozšířena na celé území Československé republiky včetně Slovenska a Zakarpatské Rusi, kde do té doby platilo známkové

kvalitu zboží slovem ‚Prima‘, tím však není nikterak vyvrácena správnost úsudku žalovaného úřadu, že také slovo ‚Primus‘ aspoň u části konzumentů bude pojmáno jako označení jakosti. Jedině tuto okolnost jest však pokládati ve smyslu § 1 uvedeného zákona za rozhodnou, nikoliv, zda slova ‚Primus‘ se v obchodě v tomto významu již užívá a v jaké míře, a rovněž jest nerozhodno, že jde o slovo vzaté z řeči latinské. Úsudek svůj o tom, že aspoň část konzumentů bude slovu ‚Primus‘ rozuměti uvedeným způsobem, mohl úřad právem opřít o notorickou skutečnost, že slovo to je co do svého významu známo v širokých kruzích a to i osobám, které jinak jazyka latinského znalé nejsou. Není proto vad řízení v tom, že po této stránce úřad zvláštního šetření nekonal.“

⁸⁰ Viz ustanovení čl. I. zákona č. 471/1919 Sb. z. a n.

⁸¹ Srov. např. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. 1944/38 ze dne 20. prosince 1946, Boh. A č. 1507/1946.

právo uherské. Zároveň potom v rámci čl. VIII. došlo ke zrušení čl. II. uherského zákona z roku 1890 a čl. XLI. uherského zákona z roku 1895.⁸²

Zákon č. 261/1921 Sb. z. a n. potom řešil problematiku ochrany známek na území odděleného od Německa a připojeného k Československé republice, tedy zohledňoval důsledky ustanovení Versailleské mírové smlouvy ve známkovém právu, a to konkrétně tak, že zrušil platnost německého zákona č. 22/1894 ř. z., o ochraně známek, se všemi vedlejšími předpisy platnými pro toto území a rozšířil na toto území platnost zákona č. 19/1890 ř. z., o ochraně známek, v platném znění. Známky, na tomto území platné, zůstaly v platnosti pro toto území a byla jim přiznána původní priorita za podmínky, že budou nově ohlášeny ve lhůtě stanovené nařízením. Na žádost potom bylo možné platnost těchto známek rozšířit na celé zbývající území Československé republiky, přičemž ovšem pouze s výhradou starších práv na tomto zbývajícím území existujících. Na základě takové žádosti byla ovšem známka podrobena průzkumu zápisné způsobilosti z hlediska platných předpisů a podmínkou rozšíření ochrany bylo rovněž splnění náležitostí stanovených známkovým zákonem a souvisejícími předpisy. Tento moment je podstatný z toho hlediska, že zakládá zajímavý stav, kdy území určitého státu je rozděleno na více samostatných ochranných území, kde známky požívají separátní ochrany pro každou vymezenou část území samostatně, a to včetně posouzení práva priority.

Po dobu existence Československé republiky byly předpisy v oblasti známkového práva ještě jedenkrát významně novelizovány, a to *zákonem č. 27/1933 Sb. z. a n.*, který přinesl zpřesnění určitých ustanovení a dílčím způsobem určité instituty modifikoval a doplňoval. Zpřesnění se týkalo ustanovení § 3 a 4 známkového zákona, která upravovala podmínky zápisné způsobilosti známky. Zůstal zachován institut nabytí rozlišovací schopnosti v důsledku užívání nezapsané značky pro zboží pocházející z podniku přihlašovatele, pokud podle mínění zúčastněných obchodních kruhů platila pro něj za příznačnou,⁸³ nicméně na druhou stranu byla tato možnost omezena pouze na značky, které obsahovaly slova výlučně znamenající údaj o místu, čase nebo způsobu výroby, nebo o vlastnostech, určení, ceně, množství nebo váze zboží.⁸⁴ Tato novelizace tak otevřela prostor pro uplatnění zmíněného institutu v právní praxi, neboť v důsledku upřesnění znění výše uvedeného ustanovení již nadále nebylo pochybné, jaký byl úmysl zákonodárce, respektive již nebylo možné vykládat příslušné ustanovení zákona pouze jako vodítko pro stanovení způsobu posouzení rozlišovací schopnosti značek a nadále aplikovat bez výjimky absolutní překážky zápisu tak, jako tomu bylo za účinnosti známkového zákona před touto novelou. K tomu přispěla tato novela rovněž tím, že v rámci

⁸² Viz ŠEBEK, J. Přehled nejdůležitějších zákonů platných na Slovensku a Podkarpatské Rusi. *Právník*. 1924, roč. 63, č. 9, s. 357.

⁸³ Viz znění důvodové zprávy, Digitální knihovna Parlamentu ČR přístupná na www.psp.cz, Národní shromáždění republiky Československé, Poslanecká sněmovna 1932, III. volební období, 6. zasedání, tisk č. 1981, Vládní návrh zákona, kterým se mění a doplňují předpisy o ochraně známek: „§ 3, odst. 1, č. 2 osnovy přejímá ustanovení § 1 známkové novely ze dne 30. července 1895, č. 108 ř. z., přípouští však známkovou ochranu takovýchto deskriptivních (popisných) údajů, jestliže se již v zúčastněných obchodních kruzích pro podnik přihlašovatelův vžily, t. j. platí-li v těchto kruzích za značku jeho zboží. Tím se vyhovuje zájmům poctivého obchodního styku a sjednává se v tom směru shoda mezi známkovým právem a předpisem § 11, odst. 3, zákona proti nekalé soutěži.“

⁸⁴ Ustanovení § 3 odst. 1 č. 2 známkového zákona ve znění novely č. 27/1933 Sb. z. a n.

přechodných ustanovení výslovně stanovila, že ustanovení § 3 odst. 2 známkového zákona ve znění této novely platí rovněž pro známky, které byly zapsány do známkového rejstříku do dne účinnosti této novely a v době účinnosti této novely platily v zúčastněných kruzích obchodních za značku zboží přihlašovatele podniky. Toto ustanovení tedy znemožnilo výmaz známek z rejstříku zapsaných před účinností novely za předpokladu, že tyto před zápisem získaly rozlišovací schopnost ve smyslu nově modifikovaného institutu.

Dále vyluka ze zápisné způsobilosti, týkající se obrazu prezidenta republiky a jiných významných osob zaslužilých o stát či národ, znaků státní svrchovanosti a zkušebních, záručních a jiných značek, byla doplněna také výslovným zákazem užívání analogických nezapsaných značek. Nebylo přitom rozhodné, zda takové označení bylo na zboží samém nebo na bezprostřední úpravě zboží, na obalech, nádobách nebo v oznámeních, nápisech, vyhláškách, obchodních oběžnících, sděleních, cenících, účtech apod. Dále bylo výslovně upraveno, že absolutní překážky zápisu, stejně jako zmíněný zákaz užívání zmíněných značek, se uplatní rovněž v případě, kdy je předmětné vyobrazení z hlediska heraldického napodobením těchto znamení nebo vyznamenání.

Dalším významným zpřesněním bylo nové znění § 16 známkového zákona, které precizovalo lhůtu pro žádost o obnovu známky a výslovně stanovilo, že obnovená ochrana počíná od konce uplynulé ochranné doby minulé bez ohledu na to, kdy k obnově dojde. Dále se precizovala možnost uplatnit právo priority v rámci přihlášky nové ochranné známky a ustanovení § 4 známkové novely, které upravovalo možnost uplatnění starších práv držitele nezapsané značky. Nové znění tohoto ustanovení již převzalo termín „nezapsaná značka“ pro fakticky užívaná označení obchodního původu zboží tak, jak byl delší dobu používán v právní praxi.⁸⁵

V této podobě potom právní úprava založená na ustanoveních zákona č. 19/1890 ř. z., ve znění pozdějších předpisů, přetrvala až do přijetí nového zákona č. 8/1952 Sb., o ochranných známkách, který předznamenal úpadek známkového práva v období socialistického zákonodárství,⁸⁶ když v rámci snahy o přiblížení právních norem pracujícímu lidu byla právní úprava značně zjednodušena a původní pokročilé formulace přijaté v rámci dílčích novelizací známkového zákona a známkové novely v době Československé republiky byly dle důvodové zprávy⁸⁷ nahrazeny formulacemi vycházejícími ze sovětského vzoru soustředěnými do třinácti krátkých paragrafů.⁸⁸ Ochranné známky

⁸⁵ Viz znění důvodové zprávy, ref. 84: „Zároveň byla v odstavci 1. volena z důvodů jasnosti a z důvodů jazykových nová stylisace, ježto starý text po této stránce nevyhovoval. Obratem ‚platila za příznačnou‘ oproti dřívějšímu výrazu ‚platila za značku‘ nezavádí se materiální změna. Zdá se však účelným voliti termín, jehož bylo použito v § 11 zákona proti nekalé soutěži.“

⁸⁶ Viz např. BOHÁČEK, Martin – JAKL, Ladislav op. cit. v pozn. 4, s. 170, nebo dále viz LOCHMANOVÁ, Ludmila. *Práva na označení. Obchodní jméno, ochranné známky, označení původu výrobků*. Praha: ORAC, 1997, s. 40–41: „Ochranná známka za socialismu nemohla totiž chránit pouze svého majitele. Proklamovaným cílem socialistické zboží výroby nebyl pouze zisk, ale co nejuplněnější uspokojování hmotných a kulturních potřeb všech členů této společnosti. Tomuto cíli byla podřízena i instituce ochranné známky.“

⁸⁷ Viz znění důvodové zprávy, Digitální knihovna Parlamentu ČR přístupná na www.psp.cz, Národní shromáždění republiky Československé 1952, I. volební období, 8. Zasedání, tisk č. 616, Vládní návrh zákona o ochranných známkách a chráněných vzorech.

⁸⁸ Podle výslovného znění důvodové zprávy, op. cit. v pozn. 87, jsou odchylky pouze potud, pokud je jich třeba se zřetelem k tehdejšímu stupni hospodářského vývoje a právního řádu.

potom začaly v domácím prostředí plnit převážně pouze funkci garanční v rámci centrálně plánovaného hospodářství.

4. ZÁVĚR

Je zřejmé, že od samého počátku vývoje známkového práva byla základním determinantem známky její funkce jako identifikátoru obchodního původu zboží, což se od počátku promítalo do některých jejích vlastností, jako je (i) vazba na určité (chráněné) zboží, (ii) vazba na určité (chráněné) území, (iii) výlučná povaha známky ve vztahu k vymezenému území a zboží a (iv) ochrana poskytovaná podle práva priority. Od počátku byla rovněž podmínkou poskytnutí ochrany nutnost ohlášení (depozitu) známky u příslušné obchodní a živnostenské komory, založeného na písemné žádosti s následným přezkumem splnění formálních podmínek zápisu známky do známkového rejstříku, ovšem na počátku zatím bez provádění věcného průzkumu z hlediska existence starších práv.

Ohlašovací (depositní) systém ochrany známek zavedený v Rakousku za vlády Habsburků v roce 1858 byl jedním z prvních na světě a předcházela mu podle všeho pouze právní úprava francouzská přijatá v roce 1857, když ochrana známek založená na depositním principu měla ve Francii tradici již před tím od roku 1803. Následovala právní úprava v Německu v roce 1874, ve Spojeném království v roce 1875, federální právní úprava USA v roce 1881, nezávisle na tom potom vnitrostátní právní úpravy jednotlivých unijních států v letech 1870 až 1900 a právní úprava v Japonsku v roce 1884.

Systém ochrany známek se v době Rakousko-Uherska postupně precizuje mimo jiné centralizací vedení známkového rejstříku a pravomoci rozhodovat ve známkových věcech v rukou centrálního úřadu pro celé území ochrany známky, zavedením omezení ochranné doby na deset let s možností obnovy ochrany vždy na dalších deset let a zavedením důvodů výmazu známky ze známkového rejstříku zahrnujících jak důvody absolutní, tak důvody relativní včetně uplatnění starších práv k nezapsané značce. Později je rovněž umožněno částečné prolomení absolutních důvodů výmazu získáním rozlišovací schopnosti v důsledku faktického užívání označení před podáním žádosti o zápis do známkového rejstříku. Původně byla obnova koncipována jako nové posouzení zápisné způsobilosti známky v době obnovy dle aktuálních podmínek a teprve následně se institut obnovy modifikoval na pouhý udržovací úkon s tím, že po celou dobu zápisu známky bylo možné zkoumat její zápisnou způsobilost pouze zpětně ke dni podání přihlášky, nikoliv již vždy aktuálně v době každé obnovy známky.

Věcný průzkum přihlášky známky z hlediska existence starších práv dle obsahu známkového rejstříku byl zaveden až společně s centralizací vedení známkového rejstříku a zpočátku měl pouze informativní povahu, když případná nalezená starší práva nebyla překážkou zápisu, ke které by bylo nutné přihlížet z úřední povinnosti. Rovněž možnost namítnout relativní překážky zápisu v podobě starších práv byla zavedena až dodatečně, a to pouze ve fázi *ex post* po zápisu známky, tedy formou žaloby na výmaz z důvodu existence starší zapsané známky a později rovněž z důvodu existence starší nezapsané značky.

Další instituty se potom začaly vyvíjet až později v období socialistického zákonodárství a následně po roce 1989, a to včetně zavedení známky rovněž pro služby, umožň-

nění zápisu trojrozměrných známek, zavedení nuceného užívání známky s právními důsledky v případě neužívání, zavedení zvláštní právní způsobilosti pro nabytí práv ke známce, která byla ovšem posléze zrušena, zavedení námitkového řízení *ex ante* a zohlednění výsledků věcného průzkumu z úřední povinnosti, rozšíření katalogu relativních starších práv, která bylo možné uplatnit proti pozdější přihlášce ochranné známky nebo zapsané ochranné známce apod. Rovněž až později došlo k uvolnění nakládání se známkou jako samostatným předmětem právních vztahů mimo režim podniku, k němuž známka původně náležela, a také k rozšíření práv vlastníka ochranné známky a k rozšíření rozsahu ochrany známky.

V rámci podrobnějšího studia právního vývoje jednotlivých institutů známkového práva přesahujícího rámce tohoto článku je potom možné nalézt celou řadu dalších nepřehlédnutelných detailů, které mohou být zdrojem inspirace a poznání novodobých základů známkového práva.

Tento příspěvek byl vypracován v rámci institucionální podpory na rozvoj výzkumné organizace Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze.

JUDr. Jakub Vozáb, Ph.D.

Fakulta mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze

Jakub Vozáb

Trademark Law Origins in Austria and Its Reception and Development in Interwar Czechoslovakia

***Abstract:** The article deals with the origins of Austrian trademark law under Hapsburg rule and offers a detailed description of the Act on Trademarks enacted in 1858 and its amendment in 1865. The trademark law protection system introduced in Austria under Hapsburg rule in 1858 was one of the earliest in the world and was preceded only by French trademark law enacted in 1857 and was followed by the trademark laws of Germany 1874, the United Kingdom 1875, the USA 1881, and Japan 1884. The article further provides extended analysis of subsequent changes introduced by the new Act on the Protection of Trademarks enacted in 1890 and its amendments in 1895 and 1913. The author further examines the reception of and modifications to trademark law in interwar Czechoslovakia, namely of the interim measure for protection of trademarks issued in 1919 and subsequent amendments to the Act on the Protection of Trademarks in 1921 and 1933. The topic covers both the development of the main legal institutes of trademark law, as well as clarification of Czech (but also Austrian and German) trademark law terminology.*

***Key words:** intellectual property, immaterial estates, trademarks, unregistered trade mark, trademark law*